

Universiteit en Hogeschool

Concurrentieel of Complementair?

De problematiek van de missies van en de relatie tussen de twee types hoger of tertiair onderwijs in Vlaanderen, namelijk het universitair onderwijs en het hogeschoolonderwijs, is enkele maanden geleden opnieuw onder de aandacht gekomen. De discussie hieromtrent is tijdens het vorig academiejaar nogal hevig en intens geweest naar aanleiding van de voorstellen in verband met de hervorming van de studies kinesitherapie. Deze hervorming kwam aan de orde ten gevolge van het in werking treden van de wet Diegenant, die de studieduur nodig voor een RIZIV-erkenning als kinesitherapeut op vier jaar bracht, hoewel velen zich de vraag stellen of deze studieduurverlenging wel terecht is. Het gevolg is dat de driejarige opleiding op de hogescholen, een één-cyclus-opleiding, niet voldeed aan de eisen van de wet-Diegenant, zodat een opleiding van vier jaar nodig was, op de hogeschool en/of op de universiteit, voor erkenning van de afgestudeerde door het RIZIV. De discussies omtrent de hervorming werden door veel actoren in een aantal omstandigheden op een weinig serene manier gevoerd, waarbij men zich soms van zeer onterechte argumenten bediende. Door een aantal recente ontwikkelingen van juridische en administratieve aard werd het ontwerp-decreet niet aan het Vlaams Parlement voorgelegd en heeft het Federaal Parlement beslist het in werking treden van de wet Diegenant met één jaar uit te stellen. Zo zal de hervorming zich tijdens het komende academiejaar dienen te realiseren. Het is niet mijn bedoeling hier dieper in te gaan op de hervorming van de opleiding kinesitherapie. Wel heeft het kine-dossier ons doen nadenken over de missie van de universiteit, over de taak van de hogeschool, over de structuur van het hoger onderwijs, over de taakverdeling tussen de verschillende onderwijsvormen. Het is dan ook mijn bedoeling in deze toespraak enkele gedachten over de relatie tussen beide vormen van tertiair onderwijs te ontwikkelen, zonder concreet in te gaan op één of andere discipline.

Onder de impuls van de Ministers van Onderwijs, wijlen Minister Coens en Minister Van den Bossche, onderging de wetgeving op het Hoger Onderwijs in Vlaanderen sinds het begin van de jaren negentig een grondige herziening. Zo keurde het Vlaams Parlement in 1991 het mega-decreet op de Vlaamse universiteiten goed en in 1994 een corresponderend decreet op de hogescholen.

Een van de opmerkelijke punten in deze decreten is dat daarin de missie, de opdracht, van de verschillende vormen van hoger onderwijs expliciet geformuleerd werd. Merkwaardig genoeg was dit vroeger nooit gebeurd. Hoe moeilijk het ook is om deze missie in abstracto te definiëren, en vooral dan het onderscheid tussen de missies van de verschillende onderwijsvormen in het hoger onderwijs, het is zeker een grote verdienste van de decreten, en van degene die de decreten hebben opgesteld, een formulering te hebben gegeven. Ik wil dan ook deze toespraak beginnen met het in herinnering brengen van de decretale teksten betreffende de opdrachten van de universiteiten enerzijds, en van de hogescholen anderzijds.

Wat de universiteiten betreft, kennen wij natuurlijk de missie, zoals deze decretaal beschreven is in het decreet van 12 juni 1991: Universiteiten zijn, in het belang van de samenleving, terzelfdertijd werkzaam op het gebied van het academisch onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek en de

wetenschappelijke dienstverlening.

Het decreet omschrijft de finaliteit van het academisch onderwijs als volgt:

Het academisch onderwijs is het op wetenschappelijk onderzoek gestoeld onderwijs dat verstrekt wordt door de universiteiten, in zijn geheel bijdraagt tot de algemeen menselijke vorming en voorbereidt op de zelfstandige beoefening van de wetenschap of toepassing van de wetenschappelijke kennis

Wat de hogescholen betreft, lezen wij in het decreet op de hogescholen van 13 juli 1994:

Hogescholen zijn, in het belang van de samenleving, terzelfdertijd werkzaam op het gebied van het hogeschoolonderwijs, de maatschappelijke dienstverlening en eventueel het projectmatig wetenschappelijk onderzoek in het kader van een samenwerking met een binnenlandse of buitenlandse universiteit of derden. Het verstrekken van hogeschoolonderwijs is de kerntaak van de hogeschool.

Hierbij luidt de finaliteit van het hogeschoolonderwijs als volgt:

De basisopleidingen van één cyclus en de overeenkomstige graden zijn gericht op het verwerven van beroepsvaardigheden, gestoeld op wetenschappelijk onderbouwde kennis. In het geheel dragen zij bij tot de algemene menselijke vorming en zijn ze in het bijzonder gericht op de praktische toepassing van de wetenschappen, het zelfstandig denken en het ontwikkelen van creativiteit en beroepsvaardigheid.

Wat ons hier in het bijzonder interesseert is de omschrijving van het hogeschoolonderwijs van twee cycli:

De basisopleidingen van twee cycli en de overeenkomstige graden zijn van academisch niveau en dus gestoeld op wetenschappelijke kennis. In het geheel dragen zij bij tot de algemene menselijke vorming en zijn ze in het bijzonder gericht op de toepassing van de wetenschappen, het zelfstandig denken en het ontwikkelen van creativiteit.

We zien dat deze bepalingen voor de verschillende vormen van hoger onderwijs zeer gelijklopend zijn, zeer parallel zijn, en daarom bij een vluchtige lezing de indruk kunnen geven zeer dicht bij elkaar te liggen. Anderzijds leert een diepgaander analyse dat de verschillen, hoe beperkt ook in aantal woorden, toch zeer essentieel zijn en dat de decreetgever ze zeer bewust heeft geformuleerd.

Wellicht geeft de decretale tekst op deze manier veel duidelijker de bedoeling weer dan het geval zou zijn indien de vorm van de bepalingen verder van elkaar zou afwijken. In elk geval dienen we de teksten dan ook zeer letterlijk op te vatten.

Dat het onderscheid in concrete gevallen echter niet altijd gemakkelijk te maken is, erkent ook de decreetgever in de Memorie van Toelichting bij het hogeschooldecreet:

Een precieze afbakening tussen het hoger onderwijs aan de universiteiten en aan de hogescholen zal nooit echt mogelijk zijn. Globaal genomen kan men

stellen dat de opleidingsvormen niet in de eerste plaats verschillen door het volume aan gedoceerde leerstof, maar door het abstractieniveau en de benadering van de leerinhoud. Zo wordt het hoger onderwijs aan de universiteiten gekenmerkt door de intense wisselwerking tussen onderwijs en onderzoek. De studenten moeten leren zelfstandig de wetenschap te beoefenen en op kritische wijze toe te passen. In de hogescholen staat de wisselwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt centraal met grote aandacht voor de professionele opleiding, de persoonlijkheidsvorming en de maatschappelijke integratie.

De decreetgever benadrukt dat het onderscheid vooral gelegen is in de interactie onderwijs-onderzoek aan de universiteit en de wisselwerking opleiding-arbeidsmarkt aan de hogeschool.

Zeker is dat de scheidingslijn tussen opleidingen die de universiteit toekomen en opleidingen die tot de opdracht van de hogeschool behoren, moeilijk te trekken is, omdat niet iedereen de formulering van het bovenstaand onderscheid op dezelfde manier interpreteert, omdat de gewenste inhoud en voor de gemeenschap meest efficiënte organisatie van een opleiding voor discussie vatbaar is, en ook omdat de huidige taakverdeling voor een deel afhankelijk is van de evolutie van de onderwijsorganisatie in het verleden.

Voor dit laatste verwijs ik als voorbeelden naar de opleidingen vertaler-tolk, naar de architectuuropleidingen, om er enkele te noemen waarvoor de huidige situatie in ruime mate een gevolg is van het verleden.

Waar ik zeer in het bijzonder uw aandacht wil voor vragen is dat het al dan niet rechtstreeks voorbereidend zijn van een opleiding op een beroep niet als een bepalend criterium vernoemd wordt voor het onderscheid tussen academisch onderwijs enerzijds en hogeschoolonderwijs anderzijds. Het is wel duidelijk dat hogeschoolonderwijs in het algemeen meer direct gericht is en moet zijn op de arbeidsmarkt, en dit geldt zeker in de eerste plaats voor de hogeschoolopleidingen van één cyclus. Het is echter zeker niet zo dat academische of universitaire opleidingen per definitie niet tot een specifiek beroep zouden kunnen of mogen leiden. Integendeel een aantal opleidingen aan de universiteit zijn terecht zodanig opgevat dat ze - voor een min of meer groot deel van hun afgestudeerden, soms zelfs voor praktisch alle afgestudeerden - wel rechtstreeks op een bepaald beroep voorbereiden. Denken we aan de opleidingen arts en tandarts, ook aan de opleidingen in de farmacie - apotheker - in het notariaat - notaris. Deze opleidingen zijn niettemin zeer terecht academische opleidingen. Het onderscheidend criterium is de band met het wetenschappelijk onderzoek en de noodzaak in de opleiding een vorming te geven die zeer dicht aansluit bij en de geest meegeeft van wetenschappelijk onderzoek. Niemand zal, denk ik, betwijfelen dat dit voor de artsenopleiding vereist is - ik neem dit als illustratie, hoewel ik eveneens de andere genoemde opleidingen als voorbeeld zou kunnen nemen - niemand zal in twijfel trekken dat men een artsenopleiding zodanig moet opvatten dat daarbij vaardigheden worden ontwikkeld die de uitoefening van het artsenberoep mogelijk maken, maar dat tegelijkertijd de studenten in contact laten komen met de recente evoluties van het wetenschappelijk onderzoek, met de verwachte trends en wetenschappelijke ontwikkelingen, zodat de afgestudeerde arts in zijn beroepsuitoefening de evolutie van wetenschap en technologie in zijn vakgebied kan volgen en tevens de juiste attitude heeft meegekregen om kritisch-wetenschappelijk en met de nodige zelfstandigheid zijn beroep uit te

oefenen. Een arts is geen zuivere techniek, maar moet, zoals elke universitair afgestudeerde, met zijn bredere kritische vorming in staat zijn het beroep zodanig uit te oefenen dat hij er blijft in slagen het geheel van zijn beroepsuitoefening in een breed kader te plaatsen, waarbij hij de techniciteit kan plaatsen binnen een globale visie, waar ook psychologie, sociale en maatschappelijke overwegingen, en - zeer belangrijk - ethische overwegingen aan bod komen. We moeten ons natuurlijk de vraag durven stellen - en we moeten ons deze vraag continu blijven stellen - of we inderdaad voldoende aandacht besteden aan het realiseren van deze brede kritisch-gerichte opleiding - en niet teveel de opleiding concentreren op de kennisaspecten, een risico dat ongetwijfeld toeneemt door de stormachtige evolutie van de technologische mogelijkheden. Dat de nadruk op vorming, op opleiding tot kritisch denken, soms enigszins ten koste komt van de onmiddellijke inzetbaarheid van de afgestudeerden in het beroep, of, zoals men het uitdrukt, ten koste van de onmiddellijke economische rentabiliteit, is zeker verantwoord op langere termijn en naar de gemeenschap toe.

Hoewel er dus een verschil is en moet zijn tussen de algemene opvatting en finaliteit van de opleiding aan de universiteit en deze van de hogeschool, zijn er ook opleidingsonderdelen in het academisch onderwijs die meer toegepast zijn, en dichter aanleunen bij de algemene opvatting van de opleiding aan de hogescholen, en ook opleidingsonderdelen in het hogeschoolonderwijs die meer fundamenteel zijn en dichter aanleunen bij de algemene opvatting van het universitair onderwijs. Dit geeft aan dat samenwerking zeer nuttig en efficiënt kan zijn voor beide opleidingsvormen. Voor opleidingsonderdelen aan de universiteit die eerder gericht zijn op het aanbrengen van bepaalde vaardigheden, kan het zinvol en aangewezen zijn een beroep te doen op lesgevers uit de hogeschool, voor meer fundamentele elementen in de opleiding aan de hogescholen kan het aangewezen en zinvol zijn een beroep te doen op de expertise aanwezig aan de universiteiten. Ik meen dat van deze samenwerking en complementariteit nog te weinig gebruik gemaakt wordt, hoewel de decreten dergelijke samenwerking aanmoedigen en ondersteunen. Nochtans wordt door sommigen aan de universiteit deze samenwerking met een zeker wantrouwen bekeken, met een zekere vrees voor het vervagen van de missie van de universiteit.

Ook wat wetenschappelijk onderzoek betreft zijn de missies van de beide vormen van hoger onderwijs verschillend. Het wetenschappelijk onderzoek dient de (toch verschillende) opleidingsopdracht te ondersteunen, ermee samen te gaan. Deze bekommernis komt tot uiting in de opdrachtsbeschrijvingen zoals die ook decretaal zijn vastgesteld. De universiteit heeft de opdracht in eerste instantie wetenschappelijk onderzoek met voldoende fundamenteel karakter te verrichten; te zoeken naar nieuwe inzichten. Hierbij behoort ook georiënteerd of gericht, meer toegepast onderzoek tot de onderzoekstaak van de universiteit, en komt het erop aan een goed evenwicht te verwezenlijken tussen zuiver fundamenteel en meer gericht toegepast wetenschappelijk onderzoek met fundamentele aspecten. Alleen als de universiteit actief is in wetenschappelijk onderzoek, kan ze de opleidingsfunctie optimaal invullen; de intieme koppeling van onderwijs en onderzoek is een inherent kenmerk van de ware universitaire opleiding; uiteraard zal niet elke afgestudeerde zelf aan wetenschappelijk onderzoek doen, maar hij moet zeker voldoende in contact zijn gekomen met de geest van wetenschappelijk onderzoek en de attitudes en vaardigheden eigen aan het wetenschappelijk onderzoek. De bedoeling is zeker niet, en mag ook niet zijn dat de docent steeds de laatste resultaten van het wetenschappelijk

onderzoek in zijn onderwijs inbrengt, maar zijn wetenschappelijk activiteit moet hem toelaten de wetenschappelijke evolutie te volgen en zijn onderwijs daaraan aan te passen en tevens de attitudes die met het wetenschappelijk onderzoek verbonden zijn, in zijn onderwijs in te bouwen. Typische kenmerken van de aan te leren attitudes zijn: abstractievermogen, gestructureerd denken, creativiteit, het beschouwen van het onbekende als een uitdaging, zin voor kritiek en methodologie, weetgierigheid. Om deze attitudes op de studenten in de opleiding te kunnen overbrengen, moet elke docent aan de universiteit in wetenschappelijk onderzoek, en dan met een voldoende fundamentele component, betrokken zijn. Uiteraard dienen we ons voortdurend af te vragen of we inderdaad onze opleidingen voldoende in die geest opvatten, of we de koppeling onderwijs-onderzoek voldoende actief realiseren, of we onze studenten niet in de eerste plaats encyclopedische kennis doen leren, maar doen nadenken met de attitudes zoals die door het wetenschappelijk onderzoek worden gestimuleerd en bij wetenschappelijk onderzoek nodig zijn: een attitude van nieuwsgierigheid voor het onbekende, een kritische zin, een neiging buiten het enge eigen vakgebied te kijken. Daarom ook moeten we in de evaluatie van de prestaties en de verwezenlijkingen van het academisch personeel het realiseren van deze koppeling, het presteren op beide vlakken, expliciet in rekening brengen om te vermijden dat de zo gewenste interactie tussen onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in sommige gevallen een dode letter van het decreet zou zijn. Ik wil hierbij benadrukken dat er zich zeker in de laatste twintig, dertig jaar een belangrijke evolutie heeft voorgedaan, waarbij het veel meer dan vroeger als normaal aangevoeld wordt dat een hoogleraar ook later in zijn carrière in het onderzoek actief blijft; de gemiddelde activiteit van de docenten en hoogleraren in wetenschappelijk onderzoek is ongetwijfeld sterk toegenomen, zodat we ons er soms moeten voor behoeden ook niet eenzijdig het onderzoek te benadrukken.

Ook aan de hogeschool moet de wetenschappelijke kennis en activiteit voldoende dicht de opleidingsopdracht ondersteunen. Het juiste compromis moet gevonden worden tussen de overweging dat de meeste docenten, in de toekomst alle voltijdse docenten in het twee-cycli-onderwijs, een doctoraatsdiploma bezitten dat ze aan de universiteit verworven hebben en dus betrokken geweest zijn in het wetenschappelijk onderzoek aan de universiteit; anderzijds is het niet zinvol, zou het een versnippering betekenen indien ze hetzelfde zouden willen doen als aan de universiteit. Om deze overwegingen heeft de VLIR bij het totstandkomen van het decreet op de hogescholen een bezorgdheid uitgesproken tegenover het vereisen van een doctor's diploma voor alle hogere voltijdse ambten in de hogeschool. De wens was dat voor een beperkt aantal lesgevers de professionele specialisatie en de praktische ervaring, in het bijzonder in een industriële omgeving, ook voldoende moest zijn om tot een hoger ambt door te groeien gelet op de gewenste sterke interactie met de arbeidsmarkt. Anderzijds begrijp ik de huiver vanwege de overheid om uitzonderingen toe te laten; al te vaak evolueert een uitzondering immers tot de algemene regel.

Wat het wetenschappelijk onderzoek betreft, moeten we een efficiënt gebruik van de middelen van de gemeenschap nastreven. Daarom mogen de hogescholen niet hetzelfde willen doen als de universiteiten. In de hogescholen dienen de onderzoeksactiviteiten eerder projectmatig te zijn, en ingepast in samenwerkingsverbanden met universiteiten of met de bedrijfs wereld. Daarom ook moet het uitreiken van doctor's diploma's aan de uversiteit voorbehouden blijven.

Ook wat de dienstverlening betreft, heeft de decreetgever met de begrippen "wetenschappelijke dienstverlening: voor de universiteit en "maatschappelijke dienstverlening" voor de hogeschool slechts op een eerder subtiële manier een onderscheid naar voren gebracht. Toch heeft hij duidelijk willen stellen dat ook op dat vlak beide vormen van hoger onderwijs een verschillende finaliteit hebben, elk met hun eigen waarde. In een gemeenschap waar de KMO's, die moeilijk de stap naar de universiteit zetten, de ruggegraat van het economisch weefsel vormen, is voor de hogescholen een belangrijke brugfunctie weggelegd.

De vergelijking van onze tweeledige of binaire organisatie van het hoger onderwijs, met de situatie in het buitenland is niet gemakkelijk te maken. Sommige andere landen hebben een structuur waar dezelfde instellingen de opleidingen verzorgen die we bij ons aan de universiteit en aan de hogeschool realiseren. Voor beide opvattingen kunnen argumenten pro en contra aangereikt worden. Een unitaire structuur werkt samenwerking in de hand, maar biedt wellicht een nog groter risico voor de "academic drift" van de hogeschoolopleidingen en de "vocational drift" van de academische opleidingen. Vlaanderen heeft - in tegenstelling tot sommige andere landen - voor het binaire systeem in het hoger onderwijs gekozen; het komt erop aan dit dan ook zo goed en zo duidelijk mogelijk uit te bouwen. Zoals ook ere-rector Dillemans in zijn onlangs bij de Minister van Onderwijs neergelegd voortgangsrapport in verband met zijn bijzondere opdracht beklemtoont, is het een dienst voor de gemeenschap en een plicht tegenover de gemeenschap het onderscheid duidelijk te respecteren. Niet ieder moet hetzelfde willen doen noch aanbieden. Een studie uitgevoerd aan de universiteit Twente enkele jaren geleden leverde de conclusie dat de binaire gedifferentieerde structuur wellicht beter tegemoet komt aan de gedifferentieerde maatschappelijke behoeften en eveneens beter kan beantwoorden aan de verscheidenheid in aanleg en motivatie van de studenten. Daarom ook is blijvende aandacht nodig voor de maatschappelijke betekenis van elk van de vormen van het hoger onderwijs: het academisch onderwijs aan de universiteiten, het hogeschoolonderwijs van één cyclus en van twee cycli aan de hogescholen. In dit verband heeft de VLIR zijn bezorgdheid geuit tegenover de vaststelling dat bij de voorbereiding van het "kine-decreet" waarbij de hogescholen die de kinesitherapie-opleiding zouden verliezen en in de plaats een "vervang-opleiding" mochten voorstellen, praktisch uitsluitend twee-cycli-opleidingen kozen. Ook de één-cyclus-opleidingen voldoen aan een maatschappelijke behoefte en hebben hun plaats in de onderwijsorganisatie.

De grote moeilijkheid van een binaire structuur is het leggen van de scheidingslijn, waarbij, zoals ik reeds gezegd heb, het verleden uiteraard een rol speelt, en waarbij de evolutie van maatschappij, technologie, wetenschap en kennis meebrengt dat de scheidingslijn dynamisch moet kunnen verschuiven.

Uit deze analyse volgt dat voor een goed functioneren van onze binaire structuur van het hoger onderwijs in Vlaanderen elk van de actoren zich continu moet bevragen of hij voldoende beantwoordt aan zijn opdracht. De "vocational drift" van de universiteit en de "academic drift" van de hogeschool moeten vermeden worden; de universiteit moet er zich voor hoeden zich te bewegen op het terrein van de hogeschool, de hogeschool moet de neiging tegengaan zich als een universiteit te willen voordoen. Beide onderwijsvormen dienen zich niet concurrentieel aan te dienen, maar complementair uit te bouwen, en daarbij

gebruik te maken van mekaar's mogelijkheden waar dit aangewezen, zinvol en efficiënt is. Daarom ook moeten we de diverse mogelijkheden van de verschillende onderwijsvormen duidelijk maken aan de gemeenschap, en in het bijzonder aan de toekomstige studenten. We moeten daarbij vermijden dat velen het eerst eens aan de universiteit proberen en dan naar de hogeschool overstappen, ook als hun profiel - aanleg en interesse - beter met bepaalde hogeschoolopleidingen correspondeert. Ook moeten wij het systeem van bruggen tussen de verschillende onderwijsvormen en van wederzijdse erkenning van geleverde prestaties en afgelegde examens nog verder uitbouwen.

Samenwerkingsmogelijkheden zijn er op vele vlakken, en deze zullen wellicht gemakkelijker ingang vinden als we het gevoel van concurrentieel te zijn kunnen vermijden of tenminste afbouwen. Zoals ik reeds heb vermeld ligt samenwerking voor de hand op gebied van het academisch en het hogeschoolonderwijs, evenals op gebied van wetenschappelijk onderzoek. Samenwerking op gebied van permanente vorming, post-academische opleidingen en post-hogeschoolopleidingen, lerarenopleiding, kan zeker een meerwaarde meebrengen, gelet op de verschillende expertises die kunnen ingebracht worden en de verschillende gezichtspunten die kunnen ontwikkeld worden, maar is op dit ogenblik nog niet echt uitgebouwd, evenmin als de permanente vorming zelf trouwens.

Samenwerking op gebied van logistieke voorzieningen is wellicht het gemakkelijkst, omdat daar het concurrentiegevoel minder speelt; ik denk aan samenwerking op gebied van bibliotheken, gebouwen, administratieve voorzieningen, en ook op gebied van de sociale voorzieningen voor studenten, homes, kamers voor studenten, restaurants, jobstudentenwerking.

Hoewel de samenwerking volgens sommigen misschien beperkt is en traag op gang komt, wil ik toch vermelden dat aan onze universiteit reeds een aantal veelbelovende samenwerkingsprojecten lopen. De faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen doet voor het onderwijs een beroep op een lesgever uit de Hogeschool Gent en een wetenschappelijk medewerker van de universiteit werkt mee aan studentenbegeleiding in de Hogeschool. Docenten van Mercator, de Provinciale Hogeschool Oost-Vlaanderen, staan in voor het praktische talenonderwijs aan de Faculteit Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen. Zeker ook op gebied van internationalisering en op gebied van afstandsonderwijs is er toenemend overleg en samenwerking. Met de verschillende hogescholen in de regio die actief zijn op het gebied van de paramedische opleidingen is er interactie met de Faculteit Geneeskunde en het Universitair Ziekenhuis. Er is eveneens samenwerking met betrekking tot het gemeenschappelijk gebruik van sportinfrastructuur. Met een aantal hogescholen is er overleg, in het bijzonder met de Hogeschool Gent zeer gestructureerd, op bestuursniveau.

Tenslotte wil ik, last but not least, een zeer interessante vorm van samenwerking vermelden. Vorig jaar hebben de universiteit Gent en de organisaties die voor de diverse hogescholen in de Gentse regio voor de sociale sector verantwoordelijk zijn een akkoord gesloten betreffende verregaande samenwerking op gebied van sociale voorzieningen, hetgeen o.m. inhoudt: het openstellen van de studentenrestaurants voor elkaars studenten, het gemeenschappelijk gebruik van lijsten van studentenkamers in privé-woningen, het openstellen van dit bestand op Internet voor alle studenten van de

aangesloten instellingen (universiteit en hogescholen), het op elkaar afstemmen van procedures en contracten, het gemeenschappelijk beschikbaar stellen van informatie over studentenjobs en van de mogelijkheid deze informatie langs Internet te raadplegen en zich voor een studentenjob aan te bieden. Deze samenwerkingsovereenkomst werd enkele maanden geleden ondertekend en ik ben ervan overtuigd dat een eerste evaluatie die we in de loop van het komend academiejaar zullen moeten hebben, zal uitwijzen dat deze samenwerking voor iedereen winst zal hebben meegebracht, en in de eerste plaats voor de student.

Nochtans moeten we ons realiseren dat er voor de toekomst belangrijke veranderingen in de maatschappij en in het bijzonder in het hoger onderwijs in het verschiet liggen, ten gevolge van een aantal evoluties die ik kort wil schetsen:

het belang van permanente vorming zal steeds toenemen, we zullen onze studenten meer moeten voorbereiden op "levenslang leren", hetgeen de structuur en de finaliteit van de initiële of basisopleiding aan de universiteit en hogeschool ongetwijfeld grondig zou kunnen beïnvloeden;

de initiële academische opleiding zal ongetwijfeld meer en meer een modulaire structuur krijgen, de landsgrenzen zullen nog meer open komen; het hoger onderwijs dient gezien te worden op Europese, ja op wereldschaal. Onze universiteit is trouwens een zeer actieve universiteit op gebied van internationalisering, zoals ik in mijn openingstoespraak vorig jaar heb benadrukt;

de instellingen zullen zich meer en meer moeten profileren in deze groter wordende omgeving, zodat de "monolitische" universiteiten en hogescholen zich allicht moeilijk in hun huidige vorm zullen kunnen handhaven;

de nieuwe leermiddelen, ten gevolge van de mogelijkheden van de informatie- en communicatietechnologie, zullen de universiteit en de hogeschool niet overbodig maken, zoals ik in mijn openingstoespraak in 1995 heb benadrukt, maar zullen toch het gezicht van de universiteit en hogeschool grondig wijzigen.

Deze evoluties kunnen de structuur van het tertiair onderwijs grondig veranderen; daarop dienen we ons voor te bereiden met permanente aandacht voor de evoluerende taken van de instellingen in het hoger onderwijs. Wellicht zullen deze evoluties een naar elkaar groeien van beide vormen van hoger onderwijs in Vlaanderen stimuleren, met mogelijk meer tegenstellingen tussen de "extremen" binnen hetzelfde type dan tussen analoge delingen over de grenzen van de onderwijstypes heen.

Deze te verwachten toekomstige evoluties nemen evenwel niet weg dat het mijn overtuiging is dat de binaire structuur die in Vlaanderen werd gekozen in de huidige tijd en omstandigheden zeker werkbaar is, universiteiten enerzijds en hogescholen met opleidingen van twee cycli en van één cyclus anderzijds. Daarbij dient een zo duidelijk mogelijke situatie gerealiseerd zodat de toekomstige studenten en de gemeenschap een duidelijk inzicht krijgen en optimaal kunnen kiezen. De instellingen dienen hun missie zo getrouw mogelijk te realiseren; optimale samenwerking en taakverdeling laten toe de middelen van de gemeenschap rationeel aan te wenden.

In het bijzonder wil ik met betrekking tot de universiteiten beklemtonen dat het van essentieel belang is ze zich concentreren op de essentie van hun missie:

academisch onderwijs verstrekken dat zich niet in de eerste plaats richt op overdracht van encyclopedische kennis, maar op brede opleiding, op vorming, op het bijbrengen van attitudes van kritische zin, wetenschappelijke nieuwsgierigheid;

de intense interactie van onderwijs en onderzoek realiseren. Daarbij moet elk academisch personeelslid actief zijn op gebied van onderwijs en onderzoek; hij moet zeker niet altijd de inhoud van de laatste resultaten van zijn onderzoek in het onderwijs inbrengen, maar wel de inzichten en de attitudes die gepaard gaan met wetenschappelijk onderzoek;

onderwijs verzorgen dat door de koppeling met wetenschappelijk onderzoek steeds vernieuwend is en vernieuwd wordt.

Onnodig daarbij te vermelden dat deze opdrachten enkel aan de universiteit voorbehouden kunnen blijven indien ze ingebed zijn in een geest van permanente kwaliteitszorg.

Het is zeker geen gemakkelijke opdracht deze missie van de universiteit effectief te realiseren en afgestudeerden op te leiden die voldoen aan de gerechtvaardigde verwachtingen van de gemeenschap, afgestudeerden die zodanig zijn gevormd dat ze flexibel genoeg zijn om aan de evoluerende maatschappelijke verwachtingen te blijven voldoen. Het is evenwel onze plicht de vele middelen die de gemeenschap in onze instellingen investeert, optimaal aan te wenden, een plicht die de Universiteit Gent graag opneemt.

Jacques Willems

(Academische rede uitgesproken door de rector van de RUG ter gelegenheid van de opening van het academisch jaar 1997-1998 aan de Universiteit Gent op 1 oktober 1997)

[\[Back\]](#)